

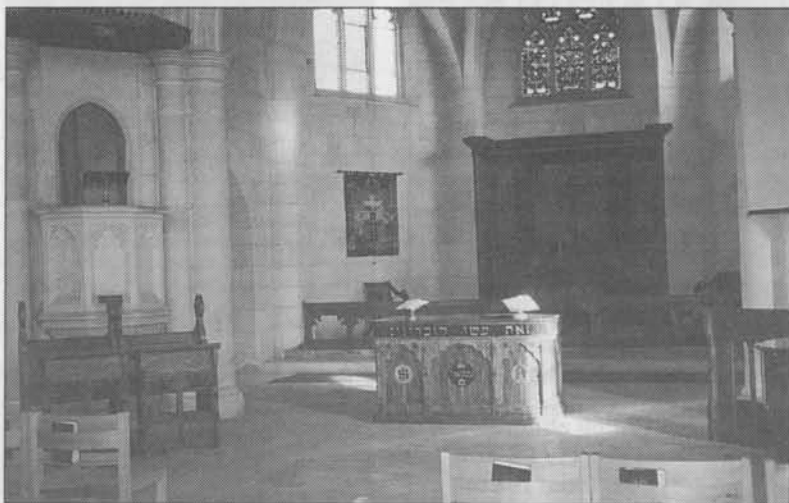
En bønnebog på hebraisk fra det 19. århundrede

For mange, der interesserer sig for jødemission, er det vel bare en historisk kuriositet, at Den anglikanske Kirkes ritualbog (*Book of Common Prayer*) i sin helhed blev oversat til hebraisk i det 19. århundrede. Helt uinteressant er det nu ikke for os i dag.

Den hebraiske version af Den anglikanske Bønnebog

I december 1836 blev den hebraiske version af Den anglikanske Bønnebog publiceret i London. Den havde titlen: »Bønnebogen til brug for Englands og Irlands Kirke«. Få år efter – i 1841 – kom andenudgaven med en fuldvokaliseret hebraisk tekst; et eksemplar denne udgave er jeg i øvrigt den lykkelige indehaver af!

Bag udgivelsen stod London-selskabet til fremme af kristendommen blandt Jøder, som var blevet oprettet i 1809. Den endelige udgave blev besørget af bl.a. A. McCaul, J.C. Reichhardt og M.S. Alexander, professor i Hebraisk og Rabbinisk Litteratur ved King's College, London. Alexander, som i 1842 blev den første protestantiske biskop i Jerusalem, deltog aktivt i oversættelsen af liturgien til hebraisk. En helt ny oversættelse var det dog ikke. Man havde to ikke-publicere-

Forud for indvielsen af Christ Church i 1849 – og i tiden derefter – brugte man den hebraiske udgave af den anglikanske kirkes bønnebog i Jerusalem.

de oversættelser at støtte sig til, dels en oversættelse af Den anglikanske Bønnebog helt tilbage i 1717, udfærdiget af »proselytten« Abraham Bar Jacob, og en nyere fra begyndelsen af 1800-tallet, udfærdiget af en jødisk »konvertit«, Czarskier, i Warszawa.

Udgivelsen af førsteudgaven af Den anglikanske Bønnebog på hebraisk blev på behørig måde fejret i London i begyndelsen af 1837. W. T. Gidney skriver, at »ærkebiskopperne og biskopperne i Det forenede Kongedømme hver fik overdraget et eksemplar, det samme fik andre lærde teologer og forskere, fra hvem man modtog vidnesbyrd om oversættelsens nøjagtighed.«

Mindre begejstring for over-

sættelses kvalitet udtrykker Franz Delitzsch i Tyskland allerede i 1838. Delitzsch var den højtansete leder af et institut i Leipzig, som uddannede teologer til arbejde for jødemissionen. Vel står der mennesker med gode hensigter bag, men oversættelsen er fyldt med floskler, og der mangler nogle overordnede principper for oversættelsen, hævder Delitzsch.

Pinchas E. Lapide, en israelsk forsker, som i de seneste årtier har publiceret mange bøger om Jesus og forholdet mellem jødedom og kristendom, deler i det store og hele Delitzschs kritik af bønnebogens sproglige kvaliteter.

Jeg skal ikke her gøre mig klog på den sproglige kvalitet af oversættelsen. Mere inter-

essant er det at finde ud af, hvem oversættelsen var til-tænkt, og hvad den signalerer.

Når Lapide beskæftiger sig med den hebraiske udgave af Den anglikanske Bønnebog, stiller han rigtignok det relevante spørgsmål: til hvem var denne oversættelse egentlig bestemt? Men i sit svar lader han ikke udgavernes intentioner komme nok til deres ret. I stedet for påstår han, at flertallet af de engelske jøder på daværende tidspunkt ikke kunne tilstrækkelig meget hebraisk til, at de kunne læse bogen – endsige bede efter den. Han mener endvidere, at datidens rabbinere og Torahkyndige har haft svært ved at undertrykke en latter over »den krampagtige judaisering af den kristelige terminologi«. Og »de perifere jøder«, som ifølge Lapide måske var mest tilgængelige for jødemissionen, har efter hans mening foretrukket den engelske originaltekst. Tilbage bliver så kredse i den anglikanske præstestand; de har kunnet bruge den hebraiske version som impuls og tilskyndelse til et studium af bibelsproget!

Det sidste er selvfølgelig en meget morsom bemærkning, men med den gør Lapide sit svar useriøst. For naturligvis var der for London-selskabet en dybere mening bag oversættelsen end at fremskaffe en lærebog i hebraisk for kir-kens engelske præster.

Den hebraiske version af

Den anglikanske Bønnebog indgår i en større vision, som London-selskabet havde i 1830'erne og derefter. Dette udtrykkes således af selskabet i 1835:

»Det er en velkendt sag, at forskellige grene af den kristne kirke i århundreder har haft deres klostre og kirker i Jerusalem. Grækeren, den romerske katolik, armenieren – alle kan finde brødre, der modtager dem, og et hus, hvori de kan tilbede. I Jerusalem har også tyrken sin moske og jøden sin synagoge. Kun reformationens rene kristendom fremstår som en fremmed ... Jødernes fordom retter sig mod kristendommen som et system, som en form for gudsdyrkelse, og den eneste måde, hvorpå denne fordom generelt kan overvindes, er ved at fremvise den kristne gudsdyrkelse i sin renhed. Liturgien på hebraisk kunne medvirke til at fjerne den anden del af denne fordom, nemlig at kristendommen er et ikke-jødisk system og som sådant umiddelbart at afvise.«

Eller som det siges i 1839:

»Den dybe og inderlige fromhed, ritualets evangeliske enkelhed vil i jødens sind udgøre en tiltalende modsætning til afgudsdyrkelsen og overtroen i Romerkirken og i Østkirkerne; dets større klarhed vil bevæge hans hjerte, og dets skriftmæssige karakter vil kalde på hans hyldest.«

London-selskabet havde en vision om at holde hebraiske

gudstjenester på alle steder, hvor det havde missionærer – også i Jerusalem. Netop da udgivelsen blev fejret i London, var Hans Nikolajsen på besøg dér og havde med sig fra Jerusalem bragt planer for at bygge det, der senere blev til Christ Church.

Den hebraiske liturgi blev brugt i London-selskabets kapel i London fra 1837 og ved de daglige gudstjenester på hebraisk i det midlertidige kirkerum i Christ Church i Jerusalem, inden denne kirke blev indviet i 1849.

Med udgivelsen af den hebraiske version af Den anglikanske Bønnebog blev der fra London-selskabet givet et klart signal: en hebraisk-talende kirke med en hebraisk liturgi. Dette lyder måske ikke af så meget i vore øren, men var nok så epokegørende for mere end 150 år siden. Vel kunne man have ønsket sig, at man allerede dengang havde udgivet en anglikansk bønnebog på hebraisk, som havde taget hensyn til, at den skulle bruges blandt Jesus-troende jøder. Men dette ændrer dog ikke, at London-selskabet havde taget nogle skridt i den rigtige retning.

Fortsættes side 6 →

En bønnebog på hebraisk fra det 19. århundrede

fortsat fra side 5

Virkningshistorie

At afdække den virkning, den hebraiske version har haft i forbindelse med gudstjenester på hebraisk, er en vanskelig sag. Men det kan konstateres, at der i Jerusalem dannes en menighed, som havde hebraisk som sit liturgiske sprog.

Men lige så vigtigt er det at spørge, hvilke virkninger et givet dokument kan have – eller har haft – i historien. Når det kommer til den hebraiske version af Den anglikanske Bønnebog, kan det konstateres, at den fx havde sin virkning blandt Den Nye Pagts Israelitter i Kishinev, altså blandt Rabinowitsch's tilhængere, den russiske jøde, der i begyndelsen af 1880'erne var kommet til tro på, at Jesus var jødernes broder og Messias.

Det kan hævdes med sikkerhed, at Rabinowitsch ikke blot har kendt til den hebraiske version af Den anglikanske Bønnebog, men også har haft den i hånden. Han kunne altså have valgt at bruge den ved sine gudstjenester. Det gør han ikke.

Den anglikanske Bønnebog indeholder Den anglikanske Kirkes bekendelsesskrift, De 39 Artikler. Rabinowitsch's bønnebog indeholder 24 artikler. I min bog om Rabinowitsch har jeg vist, at Rabinowitsch ikke blot er blevet inspireret, men har direkte

overtaget ord og vendinger fra De 39 Artikler. Han har altså siddet med den hebraiske version af Den anglikanske Bønnebog foran sig, da han nedfældede sine trosartikler, som var trosgrundlaget for Den Nye Pagts Israelitter.

Med andre ord: den hebraiske version af Den anglikanske Bønnebog har en virkningshistorie i Rabinowitsch's terminologi som Jesus-troende. I dette perspektiv bliver man mere forsigtig med at betragte den hebraiske version som blot en kuriositet. Og det så meget desto mere, som hvis man stiller et supplerende spørgsmål: Gad vide om Rabinowitsch's trosformuleringer er blevet overtaget i andre kredse – af troende, som intet vidste om dette, således at påvirkningen fra Rabinowitsch egentlig er påvirkning fra Den anglikanske Bønnebog. Jeg nøjes med at stille spørgsmålet.

At den hebraiske version hovedsageligt skulle have haft sin betydning som lærebog i hebraisk for anglikanske præster, som Lapide siger, synes på denne baggrund at være noget af en underdrivelse.

Spørgsmålet er nærmere: Hvilken slags liturgi vil messianske jøder benytte – hvis de da vil benytte en liturgisk ramme for deres gudstjenester?

Hvis Jesus-troende jøder siger, at liturgi er ikke-jødisk, fordi kristne benytter liturgi, er de på usikker grund. Kristne har jo ladet sig inspirere af jødisk liturgi.

kk-h